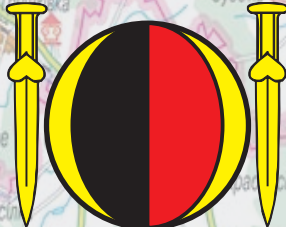

ISSN 2523-4285

МІЖ БУТОМ І ДНІПРОМ

**Науково-красознавчий вісник
Центральної України**

Випуск XIII

«Між Бугом і Дніпром»

Науково-краєзнавчий вісник Центральної України»

Випуск XIII'2020

Збірник
(видання, що продовжується)

«Між Бугом і Дніпром»
Науково-краєзнавчий вісник
Центральної України»

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
(від 02.12.2014 р. серія КГ № 842/418 Р)

Засновники:

**Кіровоградська обласна організація
Національної спілки
краєзнавців України
Державний архів
Кіровоградської області**

Випуск XIII' 2020

**Спеціальний випуск за матеріалами
VI наукової конференції із міжнарод-
ною участю «Кольори війни»
(Друга світова війна 1939–1945 рр.
в історії європейської цивілізації)**

Рекомендовано до друку
науково-методичною радою
Державного архіву
Кіровоградської області
(протокол №9 від 02.09.2020 року)

**Головний редактор
Олег Бабенко**

Виходить два рази на рік

Зміст

Олег Бабенко
Кольори війни 5

**БОЙОВІ ДІЇ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ
ВІЙНІ, ПОДОЛАННЯ НАЦИСТСЬКОЇ
АГРЕСІЇ, ДЕОКУПАЦІЯ**

Олена Дьякова
Діяльність радянської
агентури в окупованому
Харкові 9

Роман Михальчук
Мемуари та усно-історичні
свідчення євреїв як джерело
вивчення історії Голокосту
в Рівному 15

Сергій Жосан
Окнянський район
у період Умансько-
Ботошанської операції
1944 року 19

Борис Шевченко
Битва за Кіровоград
(січень 1944 р.). Через призму
архівних документів 27

Вадим Колечкін
49-й стрілецький корпус
у боях 10-18 лютого
1944 року 42

Виктор Белоус
«Сталинские соколы»:
размышления о машинах,
людях, судьбах и памяти 57

Редакційна рада видання:

Бабенко О.О., директор Державного архіву Кіровоградської області (ДАКО), голова Кіровоградської обласної організації Національної спілки краєзнавців України (НСКУ) – голова редакційної ради та редколегії видання;

Бабенко О.А., керівник КУ «Кіровоградське обласне відділення Пошуково-видавничого агентства “Книга Пам’яті України”», член НСКУ;

Брайченко О.Д., к.і.н., доц., засл. прац. освіти України, член НСКУ (м. Київ);

Гребньова В.Т., к.філол.н., доц., (м. Марсель, Франція);

Гурбанська А.І., д.філол.н., проф., проф. Київського національного університету культури і мистецтв, засл. прац., культури України;

Зеленський С.М., к.юр.н., доц., доц. Льотної академії Національного авіаційного університету, член ГО «Кіровоградська обласна спілка краєзнавців» (ГО «КОСК»);

Козир І.А., к.і.н., доц., доц. Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, засл. прац. освіти України, член НСКУ;

Левченко Л.Л., д.і.н., проф., директор Державного архіву Миколаївської області, заст. голови Миколаївської обл. орг. НСКУ;

Мазур В.Є., к.с.-г.н., член ГО «КОСК»;

Мишида С.П., д.філол.н., проф., про-ректор з науковопедагогічної роботи Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, член НСПУ;

Новіков А.О., д.філол.н., проф., зав.

Юрій Клімчук

Участь вихідців з України в діяльності «Союзу російських патріотів» на території Франції в роки Другої світової війни 82

Дмитро Кличков

Командуючий Південно-Західним фронтом М.П. Кирпонос у колективній пам’яті 92

УКРАЇНСЬКИЙ ФАКТОР У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Борис Шевченко

Ювілейні роздуми про Другу світову війну 97

Дмитро Титаренко

«Книга пам’яті України»: цілі, особливості створення, значення 101

Оксана Бабенко

Діяльність комунальної установи «Кіровоградське обласне відділення Пошуково-видавничого агентства «Книга пам’яті України» щодо вивчення, висвітлення та увічнення пам’яті про Другу світову війну 108

Ольга Радченко

Медичний персонал єврейського походження в шталагах для радянських військовополонених в Умані та Кременчузі 114

Данііл Топчії

Діяльність «Просвіти» у м. Харків під час німецько-фашистської окупації 1941-1943 років 118

Олег Бабенко

Тема Другої світової війни у творчості новомиргородського краєзнавця І. К. Бойка 127

Евгеній Волосевич

Фронтová переводчица Меркель – еє называли «врагом народа» 135

Крішан Акаш

Поліський месник «Ярема» (командир УПА-Північ Никон Семенюк) 142

Євген Волосевич

Сім’я Курманевичів – віковий родовід історії села Вигода 150

Олександр Ветров

Повернути українського патріота Олеса Весняного Черкащині 159

кафедрою української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Орлик В.М., д.і.н., проф., зав. кафедрою суспільних наук, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету, член НСКУ;

Радченко О.М., к.і.н., доц. кафедри туризму і готельно-ресторанної справи Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Резнік В.В., к.політичних н., член ГО «КОСК»;

Ткаченко Т.О., директор Кіровоградського обласного художнього музею, віце-президент ІКОМ України, член НСКУ;

Філоретова Л.М., к.і.н., доц., декан факультету історії та права Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;

Щербатюк В.М., д.і.н., проф., проф. кафедри історії держави і права Національної академії внутрішніх справ, голова Лисянської районної організації «Витоки» НСКУ;

Яковенко В.С., к.пед.н., член ГО «КОСК».

Редакційна колегія випуску:

Бабенко О.О., голова редколегії (гол. редактор);

Білоус В.Б., к.філол.н., член НСКУ (заст. гол. редактора);

Гончарова Т.В., член НСКУ, начальник віддул археографії ДАКО (заст. гол. редактора);

Світлана Шмиголь
Непрочитані листи
остарбайтерів затоплених сіл
Чигиринського району 173

Оксана Мінська
Листи остарбайтерів
Чигиринщини як джерело
дослідження трагічної долі
примусових працівників
Третього рейху..... 178

НІМЕЧЧИНА. ЇЇ ЗБРОЙНІ ФОРМУВАННЯ ТА НАЦИСТСЬКА ОКУПАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Артем Безшкуренко
Особливості суспільно-
політичного життя Німеччини
напередодні Другої
світової війни 196

Богдана Бабенко
Німецька неволя очима юнака
(Микола Смоленчук та його
роман «Сиве покоління»)..... 202

Лут Суюсанов
Вугільна промисловість
у контексті економічної
політики нацистської
Німеччини на окупованій
території України 206

Оксана Титаренко
Вищі медичні навчальні
заклади України під час
нацистської окупації. 211

Иосиф Рочко
Знаменитые евреи –
врачи Динабурга –
Двинска - Даугавпилса..... 218

Геннадій Коваль
«Знищення фашистами ромів
в окупованій Україні в 1941 –
1944 роках: погляд через
десятиліття» 240

Надія Кукса
Нацистська окупаційна
політика на Чигиринщині
у сфері релігії мовою архівних
документів..... 260

Олександр Полячок
Музика в окупованому
Кіровограді 269

Марина Яковенко
Криваві шляхи зради.
Голованівщина 298

Животовська В.Г., голова ГО «Кіровоградська регіональна бібліотечна асоціація», засл. прац. культури України;

Колечкін В.П., к.і.н., пров. н.с. ДАКО (наук. редактор);

Петренко І.Д., засл. прац. культури України, почесний краєзнавець України, член НСКУ.

Рецензенти:

Колісниченко Р.М., д.політичних.н., проф., Центральноукраїнський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»;

Кривошея І.І., к.і.н., проф., Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;

Ріжняк Р.Я., д.і.н., проф., Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Випуск підготовлено за матеріалами доповідей та повідомлень учасників VI наукової конференції із міжнародною участю «Кольори війни» (Друга світова війна 1939-1945 рр. в історії європейської цивілізації), що відбулася в дистанційному режимі 22 червня 2020 р. у Державному архіві Кіровоградської області.

Відповідальність за достовірність цифрового матеріалу, фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори публікацій. Висловлені у цих публікаціях думки можуть не збігатися з поглядами редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Деякі матеріали подаються у авторській редакції.

Адреса редакції:

вул. Академіка Корольова, 3,
м. Кропивницький, 25031
тел.: (0522) 37-31-10

© Кіровоградська обласна організація НСКУ, ДАКО, 2020

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА В КІНО, ЛІТЕРАТУРІ ТА МИСТЕЦТВІ

Віктор Грінченко

Тема Другої світової війни в українському художньому кіно306

Андрій Слесаренко

«Незручний» аудіовізуальний ряд: Голокост у кінофільмі чеського режисера Юрая Герца «Спалювач мерців»325

Викторія Белоус

Союзники по ВМВ: величина с изменяющимся знаком331

Тетяна Рєвва

Друга світова війна у творчості письменника-земляка Миколи Петрова.....343

Лариса Хосіянова

Предмети із зібрання літературно-меморіального музею І.К. Карпенка-Карого міста Кропивницького, пов'язані з Другою світовою війною352

ГОЛОКОСТ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ

Валдас Валюнас

Забутий историей лагерь «Пленчиков» в г. Каунасе.....362

Віктор Голобородько

Голокост в селі Новий Стародуб Петрівського району: усна історія маловідомої сторінки історії Другої світової війни на Кіровоградщині.....364

Михаил Крысин

130-й латышский стрелковый корпус Красной Армии.....367

Надія Калініченко

Трудова підготовка учнів сільської школи у военний та повоєнний період.....376

Леонид Терушкин

Письма евреев-военнослужащих Красной Армии периода Второй мировой войны как источник исторических знаний383

Документальні свідчення

злочинів німецьких окупантів та їх посібників за часів Другої світової війни на території Кіровоградської області393

74. Спрага. Кіноріум. Електронний ресурс, режим доступу: <https://ua.kinorium.com/50330/>
75. Сто перший. Кіноріум. Електронний ресурс, режим доступу: <https://ua.kinorium.com/736988/>
76. Схватка. Кіноріум. Електронний ресурс, режим доступу: <https://ua.kinorium.com/737764/>
77. Три доби після безсмертя. Кіноріум. Електронний ресурс, режим доступу: <https://ua.kinorium.com/54145/>
78. Тримбач С. Олександр Довженко: Загибель богів. Ідентифікація автора в національному часо-просторі. // С. Тримбач. Вінниця: ГЛОБУС-ПРЕС, 2007. 800 с. Електронний ресурс, режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=2734>
79. Українська вендетта. Кіноріум. Електронний ресурс, режим доступу: <https://ua.kinorium.com/601506/>
80. Хлопчину звали капітаном. Національний кінопортал... Електронний ресурс, режим доступу: <https://www.kinokolo.ua/cyclopedia/film.php/799>
81. Ховайба Н. Ідеологічна складова українського радянського кінематографу середини 1960-х – середини 1980-х років. // Етнічна історія народів Європи: збірник наукових праць. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2009. Київ. Вип. 29. С. 95–99. Електронний ресурс, режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2009_29_13
82. Це ми, Господи!.. Кіноріум. Електронний ресурс, режим доступу: <https://ua.kinorium.com/608157/>
83. Шидловська Є. Чим відрізняється «Чужа молитва» від «Хайтарми»? BBC News Україна. 2017. 17 травня. Електронний ресурс, режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-39932748>
84. Я – Хортиця. Кіноріум. Електронний ресурс, режим доступу: <https://ua.kinorium.com/194970/>

УДК 943.7.088

Андрій Слесаренко,

м. Рівне

«НЕЗРУЧНИЙ» АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ РЯД: ГОЛОКОСТ У КІНОФІЛЬМІ ЧЕСЬКОГО РЕЖИСЕРА ЮРЯ ГЕРЦА «СПАЛЮВАЧ МЕРЦІВ» (1968 Р.)

У статті проаналізовано висвітлення теми Голокосту у кінофільмі чеського режисера Юрая Герца «Спалювач мерців» 1968. Ця стрічка – це

* Слесаренко Андрій В'ячеславович, доцент, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету.

психологічний трилер про те, як політичне безумство (нацизм) перетворюється у безумство клінічне, що робить із «маленької» добродушної людини монстра, серійного вбивцю, який убиває свою дружину та дітей. Режисер у фільмі поставив перед глядачем непроті проблеми: зрада, угодовство зі злочинною владою й виправдання смерті. Єврейський слід у кінофільмі дозволив максимально загострити поставлену в них моральну проблематику. Творчість режисерів 1960-х років безумовно вплинула та впливає на формування пам'яті про Голокост у чеському і словацькому суспільстві, сприяла визнанню Катастрофи як особливої трагедії євреїв на державному рівні.

Ключові слова: Голокост, кінематограф, чехословацька «нова хвиля», Юрай Герц.

The Holocaust theme is presented in Czech and Slovak cinema quite broadly. Films of the 1960s deserve particular attention. This is the period of Czechoslovak cinema flowering, the time of a «new wave». The article analyzes the Holocaust theme in film Czech director Juraj Herz «Cremator» 1968. The film is a psychological thriller about how political insanity (Nazism) becomes a clinical insanity, which makes a monster from a «small» good-natured man, a serial killer who kills his wife and children. The director posed to the spectator some difficult questions: is it possible to disobey to absolute power, whether the fascistization of the world is justified for the sake of the rest of the masses, and what is just justice? The Jewish trail in motion pictures allowed maximizing the moral problem posed in them. Creativity of directors of the 1960s had a profound effect on the memory formation of the Holocaust in the Czech and Slovak societies.

Key words: Holocaust, cinema, Czechoslovakian «new wave», Juraj Herz.

Лібералізація 1960-х років характеризувалася поверненням єврейської тематики у суспільний дискурс Чехословаччини, особливо стосовно Другої світової війни, у літературу, кіно, театр, історіографію. Комуністична влада активно використовувала думку євреїв щодо фашизму і німецького реваншизму, тоді як політичні висловлювання на інші теми замовчувались або й заборонялись (насамперед, готвальдівські репресії 1950-х років). Доба «Празької весни» 1968 р. наочно продемонструвала визнання Голокосту як особливої трагедії євреїв, що було доведено на державному рівні меморіалом у Терезині з переліком євреїв, що загинули, і відповідними меморіальними заходами [3, 78–79].

Тема Голокосту представлена у чеському та словацькому кінематографі достатньо широко. Починаючи з 1940-х років, у Чехословаччині з'являються перші документальні та художні кінофільми про Катастрофу. Особливої уваги заслуговують кінофільми 1960-х років. Це період розквіту чехословацького кінематографа, час «нової хвилі». Для твор-

чості режисерів «нової хвилі» характерним є розмаїття жанрів: лірика, комедія, трагікомедія, гротеск, історичне кіно. Часто використовувалися експресіоністські і сюрреалістичні мотиви кафкіанського типу, чорний гумор, імпровізація та ретельно продумані діалоги головних героїв. Кіномистецтво перебувало в тісному контакті з літературним процесом, можна навіть вести мову про їх прямиий взаємовплив: екранізація найновіших літературних творів, маловідомих чи ще не опублікованих[1].

На новий ідейний і художній рівень виходить у кінематографі тема Другої світової війни. З'являються також роботи, в яких у тією чи іншою мірою висвітлюється тема Голокосту. Серед кінофільмів 1960-х років присвячених цій темі на особливу увагу заслуговує фільм режисера Юрая Герца «Спалювач мерців» (1968 р.) [7].

Юрай Герц (1934, Кежмарок – 2018, Прага) – чеський кінорежисер, актор, сценарист і сценічний дизайнер єврейського походження, народжений у Словаччині. Навчався у Мистецько-промислової школи у Братиславі (фотографія) та Кінематографічному та телевізійному факультеті Академії музичних мистецтв (FAMU) у Празі (режисура, лялькове акторство). У 1960–1961 рр. був актором празького театру «Семафор». Потім виконував обов'язки асистента режисера у Збінека Бриниха та Яна Кадара. Перші самостійні повнометражні постановки З. Бриних реалізував наприкінці 1960-х років: «Знак рака» (1966 р.) і «Кульгавий диявол» (1967 р.) [5].

Популярність та визнання Ю. Герцу приносить фільм «Спалювач мерців» (1968 р.) – це психологічний трилер про те, як політичне безумство (нацизм) перетворюється у безумство клінічне, що робить з «маленької» добродушної людини монстра, серійного вбивцю, який убиває свою дружину та дітей.

Стрічка знята на основі однойменного роману чеського письменника Ладіслава Фукса (1923–1994). Багато з його книг присвячені страшному періоду Другої світової війни, жахам нацистської окупації та трагічній долі євреїв в епоху Голокосту. Своєрідність творів Фукса у створенні своєрідної жахливої ірреальної атмосфери, що суголосна з творами Франка Кафки.

Тема фільму «Спалювач мерців» є глибшою, ніж злочинна ситуація, пов'язана з подіями у Чехословаччині кінця 1960-х, – це теми зради, угодовства зі злочинною владою й виправдання смерті. А єврейський слід у сюжеті дозволив максимально загострити поставлену в ньому моральну проблематику. Чорно-біла картина, зроблена у стилі артхаус з прекрасною авангардною для 1960-х років операторською роботою (оператор Станіслав Мілота), створювала у глядача похмурий містичний настрій. Тлом такого настрою слугують тибетські вірування, зокрема знаменита «Книга мертвих» (Бардо тьодол), що були у пошані в естетичці нацистської

Німеччини, але вони не звужують образний і смисловий зміст стрічки в певне вузьке коло.

Головний персонаж стрічки «Спалювач мерців» – співробітник празького крематорію, від імені котрого ведеться розповідь. Образ цієї начебто людини створив один із найкращих чеських акторів того часу Рудольф Грушинський старший (1920–1994). Хто ж такий цей Карел з дивним прізвиськом Копфкрінгл й про що говорить нам історія його життя? Перед нами доволі гладкий, зовні шляхетний чех, зразковий сім'янин, одружений з єврейкою Марією-Лакме, вони мають двох дітей. Він надзвичайно турботливий та уважний. Боготворить дружину, сина та дочку, дарує їм подарунки за будь-якої нагоди. Ведучи мову про кавалера дочки, заявляє: «Якщо б він піклувався про сім'ю так, як я піклуюся за свою, я був би задоволеним». Один раз на місяць Карел відвідує бордель, де у нього завжди одна партнерша. Він приносить щось «гарне» до її кімнати, бо «повинен і про неї піклуватися». Природно, не забуває свій дім, прикрашає його різноманітними картинами і фото, не дуже вникаючи в їх зміст – радує око й достатньо. З його вуст ми чуємо зауваження: «Фотографія – така чудова консервація, ми отримуємо вічні консерви»[2].

Карел так само естетизує обряд прощання з померлими (затишна обстановка і прекрасна музика в залі очікування), посилаючись при цьому на мудрість тибетських монахів. Все начебто добре, але глядача насторожує відсутність в його роботі навіть мінімуму душевності. Все чітко і педантично, як на вокзалі, від прибуття до графіку сеансів спалення покійних. «Навіть у Різдво не варто було б зупиняти наш конвейер у крематорії». У печах для кремації, які Карел із таким задоволенням показує своєму колезі, також чистота, акуратність і продумана кожна деталь. У цьому, зробленому за його безпосередньої участі світі немає місця справжньому. Говорячи про натуральні кольори, головний персонаж промовляє фразу: «Жаль, що вони справжні, штучні були б гарнішими». Не дивно, що живі квіти у крематорії повсихали.

Є у Копфкрінгла й приховані від стороннього ока гріховні бажання. Він домагається гарненької прибиральниці, змушуючи тим самим дівчину звільнитися і шукати собі іншу роботу. Його збуджує відвідування балагану, де демонструють сцени вбивств і знущань. Копфкрінгл не проти боксерських поєдинків, адже «бокс – це спорт для сміливих, для справжніх чоловіків!» І не треба жаліти переможеного, у якого йде кров. «Не варто так співчувати...», це ж спорт». Словом, перед нами нормальне життя пересічного представника середнього класу, замкненого в своєму світі. Тому не дивно, що повз нього проходять драматичні доленосні події для Чехословащини, такі як Мюнхен та окупація Судетів. До окупації, що насувається, головний герой ставиться байдуже: «Зрештою, якщо добре пошукати, у кожного з нас знайдеться кра-

пля німецької крові». Пізніше він заявляв: «Німецький народ, як і наш, чекає успішне майбутнє, і воно чекає передусім тих, у кого у жилах тече німецька кров» [2]. Хоча можна сходити і в синагогу, щоб дізнатися, про що там думають юдеї, адже ми маємо допомогти цим нещасним, убогим євреям. З професійного інтересу Карел приходить на зустріч єврейського поховального братства – хевра каддіша. Він дивиться на картини з зображенням єврейських поховань. Навіть захоплюється голосом хазана, що співає кадиш, що правда, ненадовго.

Наступає момент, і Копфркінглу пропонують вступити до лав чеських фашистів. Його переконують, що це важливо адже в нього буде – місце директора крематорію і привілейовані дівчата в борделі. Карел погоджується, після чого починається стрімкий процес моральної деградації та розкладу особистості. Вперше він механічно піднімає руку у фашистському привітанні, але потім починає це робити все більш захоплено, переконано, так само він виконує побажання нових господарів життя. Йому натякають, що його дружина єврейка і тому він не зможе зробити за окупації кар'єри. Він вбиває дружину, чуттєво говорить про її передчасну смерть, але раптом в його голосі проявляються інтонації Гітлера, і він говорить про швидку перемогу в Європі нового порядку. І Карела не хвилює те, що значна частина присутніх у паніці розбігається. У подальшому вже прямо в крематорії він вбиває сина, перед цим пригостивши його тістечками («Що смачніше: віночок чи домовинка?»); вбиває та кладе у труну з арійцем. Карел заманює у крематорій і дочку, якій, щоправда, вдалося втекти.

Стан Карела з часом все більше погіршується, відповідно, похмурішою стає атмосфера сюжету, що нагадує паноптикум. До нього починає навідуватися монах у тибетському вбранні і повідомляє про смерть далай-лами і про те, що його очікує місце цього пана. І виникає думка про другий план змісту. Адже хвороба головного героя, схоже, стає результатом відмирання совісті за гітлерівської окупації. Саме вторгнення воєн стало «поштовхом», який штовхнув головного «героя» до злочинів. Поповнивши лави гітлерівців, він став ненормальним, відповідно, нацизм – це безумство, фізична, психічна і моральна аномалія. У цьому винок не лише нацизм, але й будь-якій тоталітарній системі.

Однак весь фокус у тому, що Копфркінгл не гине. Він іде кудись у невідомість (читається призначення на одну з великих «фабрик смерті» – концентраційний табір), відповідно, подібні «герої» зберігаються як родючий ґрунт для нелюдських соціальних експериментів.

Кінострічка Герца отримала фахове та суспільне визнання, стала «золотою класикою» чеського та словацького кінематографу. «Спалювач мерців» був внесений у списки на премію американської кіноакадемії «Оскар» за найкращий фільм іноземною мовою 1969 р. від Чехословаччини, однак

не був номінований. У 1973 р. на каталонському фестивалі приз за головну роль у фільмі «Спалювач мерців» отримав Р. Грушинський та оператор С. Мілота [8].

Прем'єра фільму у Чехословаччині відбулася 14 березня 1969 р. Дані щодо кількості демонстрацій та кількості глядачів досліджуваної стрічки у кінотеатрах Чехії та Словаччині від дати прем'єри до 1995 р. є наступними: 4692 демонстрації та 590 242 глядачі (приблизно 125 глядачів на сеанс). «Спалювач мерців» разом із стрічкою Їржі Менцеля «Потяги під особливим наглядом» зайняв восьме місце зі ста кращих чеських і словацьких фільмів за 100 років історії чехословацького кінематографу (проект 100) (1999 р.) [6].

Варто зазначити, що окупація Чехословаччини військами п'яти держав-учасниць ОВД у серпні 1968 р. та прихід до влади Г. Гусака у 1969 р. детермінували вилучення з кінопрокату цілої низки фільмів – як документальних, так і художніх, як чеських і словацьких, так і зарубіжних. Чорно-біла естетика, неоднозначність сюжетних ліній, напівтони «нової хвилі» опонували мажорній картині світу «нормалізаторів». «Спалювач мерців» Герца буде вилучено з прокату у 1973 р. (відновлення показів відбулося лише у 1990 р.). За словами режисера, «після серпневої окупації стрічка набула страхітливої актуальності, так як була про конформізм. По окупації найтипівішими персонажами у суспільстві стали власне конформісти. Тому й фільм заборонили» [8].

Перемога режиму «нормалізації» знаменує кінець «нової хвилі» кінематографії 1960-х років. Цей розділ був завершений. Однак історія «нової хвилі» буде хвилювати людей, а твори, які вона залишила, будуть знову і знову знаходити відгук у серцях завдяки нерозривній єдності, що існує між кінофільмом та його часом. Після 1989 р. фільми «нової хвилі» повернулися до кінотеатрів і телебачення.

Отже, чеський режисер Юрай Герц у своєму фільмі поставив перед глядачем непрості проблеми: зрада, угодовство зі злочинною владою й виправдання смерті. Єврейський слід у кінофільмі дозволив максимально загострити поставлену в них моральну проблематику. Творчість режисерів 1960-х років безумовно вплинула та впливає на формування пам'яті про Голокост у чеському і словацькому суспільстві, сприяла визнанню Катастрофи як особливої трагедії євреїв на державному рівні.

Використані джерела та література:

1. Лукеш Я. Кино шестидесятых. Чешская «новая волна» (1960–1968) // Я.Лукеш Електронний ресурс, режим доступу: [http:// www.cinematheque.ru>post>print](http://www.cinematheque.ru/post>print). (дата звернення: 30.05.2019).
2. Сжигатель трупов (Чехословакия, 1968) режиссер Ю. Герц. Електронний ресурс, 330

- режим доступу: [http:// www.10muza.ru](http://www.10muza.ru). (дата звернення: 30.06.2019).
3. Bednařik P. Tematika holocaustu v československe filmove a televizni tvorbě v letech 1963–1967 / P. Bednařik // Predjari. Československo 1963 – 1967. Sbornik / Eds. J.Petraš, L.Svoboda. – České Budějovice – Praha: Jihočeske muzeum v Českých Budějovicích – Ústav pro studium totalitních režimů ČR, 2016, S. 78–89.
 4. Česká nová vlna. Електронний ресурс, режим доступу: [http:// www.cz.wikipedia.org/wiki/ Česká nová vlna](http://www.cz.wikipedia.org/wiki/Česká_nová_vlna). (дата звернення: 30.05.2019).
 5. Herz Juraj Електронний ресурс, режим доступу: [http:// www.cz.wikipedia.org/wiki/ Herz Juraj](http://www.cz.wikipedia.org/wiki/Herz_Juraj). (дата звернення: 30.06.2019).
 6. Lukešova I. Top 100 československeho filmu / I. Lukešova, J. Lukeš Електронний ресурс, режим доступу: [http:// www.uh.cz.p100/p100/anketa.htm](http://www.uh.cz.p100/p100/anketa.htm). (дата звернення: 29.06.2019).
 7. Spalovač mrtvol. Československo. Studio Barrandov. Režie J. Herz. 1968. 96 min.
 8. Spalovač mrtvol. Електронний ресурс, режим доступу: [http:// www.cz.wikipedia.org/wiki/ Spalovač mrtvol](http://www.cz.wikipedia.org/wiki/Spalovač_mrtvol). (дата звернення: 30.06.2019).

Виктория Белоус*

г. Регенсбург, Федеративная Республика Германия

СОЮЗНИКИ ПО ВМВ: ВЕЛИЧИНА С ИЗМЕНЯЮЩИМСЯ ЗНАКОМ

(отражение в политическом триллере)

Статья посвящена вопросу создания образа бывших союзников США по антигитлеровской коалиции времён Второй мировой войны в литературных произведениях жанра политического триллера. С использованием текста романа Тома Клэнси «Медведь и Дракон» показано восприятие и оценка автором прежних союзников: России, Китая, Франции, Польши в вымышленном военном конфликте между РФ и КНР на рубеже XX и XXI веков. Выдержки из романа Вэнса Флинна «Приказано ликвидировать» демонстрируют современное нам отношение американцев к РФ. Автор подчёркивает значение литературных произведений в жанре политического триллера для формирования общественного мнения.

* Белоус Виктория Викторовна, магистр филологии, магистр педагогики; домохозяйка, проживает в г. Регенсбург, Федеративная Республика Германия.

Збірник
(видання, що продовжується)

«Між Бугом і Дніпром
Науково-краєзнавчий вісник
Центральної України»

Випуск XIII'2020

Спеціальний випуск за матеріалами
VI наукової конференції із міжнародною участю «Кольори війни»
(Друга світова війна 1939–1945 рр. в історії європейської цивілізації)

Коректор:
Дарина Третяк

Верстка:
Вячеслав Сорокін

Надруковано
в ТОВ «Центрально-Українське видавництво»
Україна, 25006, м. Кропивницький, вул. Т. Карпи, 69
Тел.: (0522) 24-25-96
email: zuv2@ukr.net
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
та розповсюджувачів видавничої продукції від 15.12.2011 р.
серія ДК №4234

Підписано до друку: 03.09.2020 р. Формат 45x64 1/16
Папір офсет. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 13,5
Наклад 100 прим.

Кіровоградська обласна державна адміністрація

Державний архів Кіровоградської області

Центральноукраїнський національний
технічний університет

Кіровоградська обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

КУ «Кіровоградське обласне відділення
Пошуково-видавничого агентства
«Книга Пам'яті України»

ПРОГРАМА

VI наукової конференції із міжнародною участю

«КОЛЬОРИ ВІЙНИ»

*Друга світова війна 1939-1945 рр.
в історії європейської цивілізації*

Мови конференції:
українська, англійська, російська.

Дата проведення:
22 червня 2020 р.

Місце проведення:
м. Кропивницький, корпус № 1 Державного архіву
Кіровоградської області,
вул. Академіка
Корольова, 3.

Початок роботи конференції:
10.00.